

HÅKON KAVLI, ØYSTEIN LORVIK NILSEN OG JON MARTIN SJØVOLD

Litteratur i tall 2013

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

Copyright © 2015 by
Norsk kulturråd / Arts Council Norway
All Rights Reserved
Utgitt av Kulturrådet i kommisjon hos Fagbokforlaget

ISBN: 978-82-7081-173-1

Grafisk produksjon: John Grieg AS, Bergen
Sats: Laboremus Oslo AS
Omslagsdesign ved forlaget

Forsidebilde: Kristoffer Myskja, detalj fra *Interference Machine*, 2009 © Kristoffer Myskja / BONO 2015.
Foto: © Kristoffer Myskja

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
E-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven. Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarfremstilling bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

For mer informasjon om Kulturrådet og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Har du spørsmål om Norsk kulturråds arbeid med bransjestatistikk for litteraturområdet, kontakt:
Seniorrådgiver Sjur H. Færøvig
tel.: +47 21 04 58 27 | mob: +47 48 15 89 61

Kulturrådet
Postboks 8052 Dep
0031 Oslo
Tlf.: +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturrad.no

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for Kulturrådet, for norsk kulturliv og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

Redaktør: Marianne Berger Marjanovic

Forord

Litteratur i tall 2013 beskriver den samlede omsetningen og inntektskildene i en sammensatt og levende kulturnæring. Rambølls rapport inneholder ikke kvalitative vurderinger av litteraturbransjen, og tar heller ikke stilling til litteraturfeltet i et samfunnsøkonomisk perspektiv, men beregner den samlede omsetningen i litteraturbransjen ved å samle inn omsetningsstatistikk innen tre hovedkategorier: opphavsrettsinntekter, salgsinntekter og fremføringsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter.

For et år siden lanserte Kulturrådet den første bransjestatistikken for musikk, og det er svært gledelig at det i år også foreligger en tilsvarende bransjestatistikk på litteraturområdet. Erfaringene fra arbeidet med utviklingen av *Musikk i tall 2012* har i høy grad kunnet overføres og tilpasses litteraturområdet. Tallmaterialet for begge kunstområdene gir grunnlag for å se noen overordnede trekk ved bransjene og gi kunnskap om nyere utviklingstrekk. Hvordan det digitale markedet vokser frem, og hvordan eksporten fordeler seg, er eksempler på dette. Målet er å etablere årlige bransjestatistikker for å kunne følge kunstbransjenes utvikling i Norge over tid. Statistikkprosjektet vil slik kunne bidra til å skape et nytt og bedre kunnskapsgrunnlag for kulturpolitikken, og rette oppmerksomheten mot kunstområdene musikk og litteratur som helt sentrale kulturnæringer.

Sentrale bransjeaktører/organisasjoner har vært involvert i utformingen av prosjektet gjennom deltakelse i egne bransjereferansegrupper. Kulturrådet har i samråd med Rambøll også oppnevnt en felles referansegruppe med forskere og fagpersoner med tilknytning til tilsvarende statistikkprosjekter i Sverige og Danmark. Referansegruppenes rolle har vært å bidra med å kvalitetssikre tallmaterialet og vurdere hvilke analysemuligheter som ligger i det. Sentrale spørsmål som har vært drøftet i referansegrup-

pene, er hvilke statistikkvariabler som best kan beskrive situasjonen og utviklingen på kunstområdene, hvordan data skal og kan innhentes, og hvilke metoder som er best egnet til å utvikle en god og langsiktig måling av musikkbransjens utvikling. Den gode oppslutningen om arbeidet med bransjestatistikkene blant bransjeaktørene har vært helt avgjørende for de resultatene som nå foreligger.

I tilknytning til bransjestatistikkene for 2013 publiseres også et eget metodenotat som redegjør mer utførlig for de metodiske vurderingene som ligger til grunn for Rambølls innsamlings- og analysearbeid.

Litteratur i tall 2013 er resultat av et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kulturrådet. Begge virksomhetene har bidratt finansielt til gjennomføringen av prosjektet, mens Kulturrådets FoU-seksjon har hatt ansvar for bestilling og faglig oppfølging av statistikkene.

Ellen K. Aslaksen
forskningsleder

Innhold

3	FORORD
7	KAPITTEL 1 SAMMENDRAG
8	KAPITTEL 2 INNLEDNING OG BAKGRUNN
9	KAPITTEL 3 OMSETNING AV BØKER I NORGE
15	KAPITTEL 4 VEDERLAGSINNTEKTER
16	KAPITTEL 5 FREMFORINGSINNTEKTER
18	KAPITTEL 6 ENGLISH SUMMARY
19	LITTERATUR

FIGURER

- 7 Figur 1.1. Oversikt over litteraturbransjens totale omsetning i 2013. Distribusjonskanaler. MNOK og prosentandeler.
- 10 Figur 3.1. Fordeling av omsetningen. Skolebok-, fagbok- og allmenmarkedets andeler i 2013.
- 11 Figur 3.2. Omsetningen av litteratur i 2013, fordelt på bokgrupper.
- 12 Figur 3.3. Omsetning av litteratur, fordelt på salgskanaler.
- 13 Figur 3.4. Fysiske og digitale utsalgssteder, salg gjennom bokhandlere, «massemarkedet» og privat direkteimport.
- 16 Figur 5.1. Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag.
- 18 Figure 6.1. Overview of the publishing industry's total turnover in 2013. Distribution channels. MNOK and shares.

TABELLER

- 7 Tabell 1.1. Oversikt over litteraturbransjens totale omsetning i 2013.
- 10 Tabell 3.1. Omsetningen av litteratur i 2013.
- 11 Tabell 3.2. Omsetningen av litteratur i 2013, fordelt på bokgrupper.
- 11 Tabell 3.3. Omsetningen av litteratur i 2013, fordelt på salgskanaler.
- 12 Tabell 3.4. De mest solgte bøkene i 2013.
- 13 Tabell 3.5. Omsetning av litteratur, fordelt på fysiske og digitale bøker 2013.
- 15 Tabell 4.1. Samlede vederlagsinntekter i Norge, 2013.
- 15 Tabell 4.2. Individuelle vederlagsinntekter i Norge, 2013.
- 16 Tabell 5.1. Utbetalte honorarer til forfattere i 2013.
- 18 Table 6.1. Overview of the publishing industry's total turnover in 2013.

Sammendrag

Rambøll har på oppdrag for Norsk kulturråd beregnet den samlede omsetningen i norsk litteraturbransje i 2013. Oppdraget sammenfaller med tilsvarende oppdrag i norsk musikkbransje, hvor Rambøll har utarbeidet statistikk fra og med 2012.

Beregning av den samlede omsetningen i litteraturbransjen er gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk innen tre kategorier: opphavsrettsinntekter, salgsinntekter og fremføringsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter.

Hensikten med statistikken er å beskrive de kommersielle inntektskildene i en kompleks og levende kulturnæring. Rapporten inneholder ikke kvalitative vurderinger av litteraturbransjen, og tar heller ikke stilling til litteraturfeltet i et samfunnsøkonomisk perspektiv. Analysen er basert på data fra, og intervjuer med, bransjens mange aktører, samt dialog med fagpersoner innenfor kulturbransjen.

Våre analyser viser en total omsetning for den norske litteraturbransjen på MNOK 6 187 i 2013. Den totale omsetningen inkluderer inntekter fra salg av bøker, vederlagsinntekter og fremføringsinntekter samt eksportinntekter. Av de totale inntektene står salg av bøker for den klart største delen av omsetningen i den norske litteraturbransjen. I 2013 utgjorde den totale omsetningen av bøker MNOK 6 036.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over den samlede omsetningen i den norske litteraturbran-

TABELL 1.1. OVERSIKT OVER LITTERATURBRANSJENS TOTALE OMSETNING I 2013.

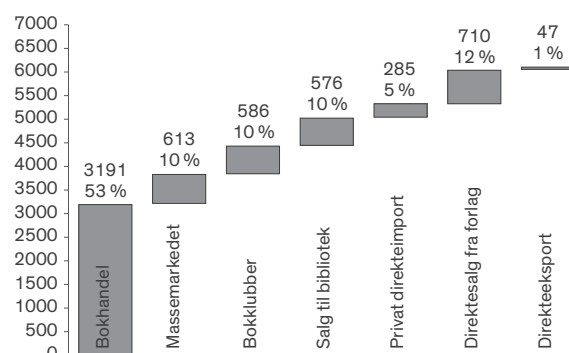
	MNOK	PROSENT
Salg av bøker	6 036	97,6 %
Vederlagsinntekter	127	2,0 %
Fremføringsinntekter	24	0,4 %
Totalt	6 187	100 %

sjen i 2013, slik vi måler den. I tillegg viser tabellen fordelingen av den totale omsetningen med hensyn til salg av bøker, vederlag og fremføringer av litteratur, inkludert eksportinntekter.

Statistikken viser at den norske litteraturbransjen har et svært sterkt hjemmemarked, mens eksportvirksomheten står for en relativt liten del av omsetningen. I 2013 utgjorde eksportinntektene til sammen 1,3 prosent av den samlede omsetningen i bransjen. Inntektene fra direkteeksport, dvs. salg til utenlandske forhandlere, utgjør mesteparten av eksportinntektene.

Med den teknologiske utviklingen blir også litterære verk i større grad tilgjengelig i digitale formater. I 2013 var den totale omsetningen av digitale bøker MNOK 227, noe som tilsvarer 4 prosent av de totale inntektene fra salg av bøker.

Våre analyser viser at 53 prosent av omsetningen av bøker skjer gjennom bokhandlere. Det som kalles «massemarkedet» (dagligvarehandel, kiosker o.l.) står for 10 prosent av omsetningen. Det samme gjør bokklubbene og salget til bibliotek og andre offentlige instanser. Den private direkteimporten utgjør 5 prosent av omsetningen, mens direkte salg fra forlag utgjør 12 prosent.

Figur 1.1. Oversikt over litteraturbransjens totale omsetning i 2013. Distribusjonskanaler. MNOK og prosentandeler.

Innledning og bakgrunn

Norsk kulturråd ønsker kunnskap om den samlede litteraturbransjens omsetning. Hensikten med statistikken er å belyse bransjens størrelse, og hvordan den samlede litteraturbransjen og ulike segmenter av bransjen utvikler seg over tid. Rambølls oppdrag har dermed vært å beregne den samlede omsetningen i norsk litteraturbransje i 2013. Oppdraget sammenfaller med tilsvarende oppdrag i norsk musikkbransje, hvor Rambøll har utarbeidet statistikk fra og med 2012.

Beregning av den samlede omsetningen i litteraturbransjen er gjort ved å samle inn omsetningsstatistikk innen tre kategorier: opphavsrettsinntekter, salgsinntekter og fremføringsinntekter. Hver inntektstype har potensielle eksportinntekter. Med opphavsrettsinntekter menes vederlag som samles inn kollektivt for sekundærbruk av litteratur, som kopiering. Salgsinntekter refererer til salg av bøker til konsumenter, distribuert enten fysisk eller digitalt. Med fremføringsinntekter menes i denne sammenheng inntekter som kommer fra fremføringer av litterære verk, det være seg opplesninger, skrivekurs eller lignende oppdrag som forfattere tar på seg.

I statistikken beregnes den samlede omsetningen for litteraturbransjen i løpet av et år, dvs. hva konsumenter eller forbrukere har vært villig til å bruke av penger på litteratur i løpet av året. Alle tallene er eksklusive merverdiavgift. Statistikken inkluderer ikke tilskuddsmidler eller andre former for offentlig støtte, med unntak av innkjøpsordningen som blir regnet som innkjøp til bibliotekene.

Rambøll har siktet mot å skape et tallgrunnlag som, så langt det er mulig, er etterprøvbart og robust over tid. Vi håper at rapporten vil bidra

til verdi og legitimitet for bransjen gjennom en god bransjestatistikk/-analyse, og bidra til kunnskapsgrunnlaget for videre politisk utforming av litteraturbransjen. Statistikken er utviklet med tanke på alle aktører som har interesse for litteraturektoren. Samtidig er statistikken ment å være til nytte for aktørene i bransjen selv, og vi har derfor støttet oss på aktører i bransjen gjennom dialog og avveininger i en bransjereferansegruppe. I tillegg har vi i prosjektet støttet oss på en fagreferansegruppe opprettet av Kulturrådet i forbindelse med oppdraget.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene fra forbrukerne, er det nødvendig å gjøre noen avgrensninger. Dette gjelder særlig elementer hvor det ikke eksisterer noe tallmateriale, hvor tall vanskelig kan la seg gjenskape over tid, eller hvor tallmaterialet fra de ulike dataleverandørene er for uensartet til at det gir mening å aggregere tallene. Disse avgrensningene angis nærmere i metodenotatet som er publisert ved siden av rapporten. Statistikken for den samlede omsetningen må derfor leses gitt de betingelsene, forutsetningene og avgrensningene som er lagt til grunn.¹

1 Sett i forhold til Forleggerforeningens bransjestatistikk har denne statistikken en annen tilnærming. Mens Forleggerforeningen benytter forlagenes salgsstatistikk og estimerer utsalgsverdien på bakgrunn av disse salgstallene, forsøker denne statistikken å komme så nære utsalgsverdien som mulig ved å innhente statistikken fra de kildene som faller nærmest konsumenten i verdikjeden. Se metodenotatet for detaljer.

Omsetning av bøker i Norge

I dette kapitlet presenteres den totale omsetningen av litteratur i Norge. Den totale omsetningen av litteratur refererer til salg av bøker til en konsument, enten gjennom fysiske eller digitale utsalgssteder. Statistikken er avgrenset til å gjelde publikasjoner med ISBN-nummer, samt digitale tjenester som springer ut av forlagsbransjen, for eksempel lisensierte digitale læremidler. Statistikken inkluderer både norskspråklige bøker og fremmedspråklige bøker.

Med den totale omsetningen av litteratur i Norge sikter vi her til det *konsumentene* samlet betalte for bøker i 2013. Konsumentene kan være enkeltpersoner som kjøper bøkene til seg selv eller til andre, men det kan også være organisasjoner som folkebibliotek, offentlige myndigheter og skoler som har kjøpt bøker i den hensikt å gjøre dem tilgjengelig for norske forbrukere.

For *eksport* av norsk litteratur har vi imidlertid et *bransjeperspektiv*, hvor inntektene som beskrives er knyttet til forlagenes inntekter fra salg av rettigheter, samproduksjoner og royalties. I tillegg har enkelte forlag det vi betegner som «direkteeksport», hvor forlagene selger norske bøker til utenlandske forbrukere.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt innledningsvis være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. For eksempel inngår ikke eksportinntekter til enkeltstående («store») forfattere som har utenlandske agenter, noe som har betydning for eksporttallene i rap-

porten.² For øvrige detaljer, se publisert metodnotat.

3.1 Den totale omsetningen av litteratur i 2013

Basert på det innhentede datamaterialet viser våre analyser at den totale omsetningen av litteratur var MNOK 6 036 i 2013. Som det fremgår av tabell 3.1, utgjør eksportinntekter MNOK 76, mens MNOK 5 960 utgjør det norske markedet. Litteraturbransjens eksportinntekter utgjør med andre ord 1,3 prosent av den totale omsetningen av litteratur i Norge.

MNOK 29 av eksportinntektene i 2013 er inntekter fra eksport av rettigheter, samproduksjon og royalties, mens MNOK 47 utgjør direkteeksport av norske bøker til utenlandske konsumenter. Eksportinntekten fra salg av litteratur er med andre ord liten, sett i forhold til den totale omsetningen av litteratur i Norge.

2 Forfattere med utenlandske agenter inngår ikke i statistikken ettersom agentene ikke er norskregistrerte selskaper og deres inntekter dermed ikke er å regne som inntekter i Norge. Det er først når den norske forfatteren får utbetalt sin andel vi kan si at inntektene tilfallet den norske litteraturbransjen. Kartlegging av disse inntektene ville ev. kunne gjøres dersom hver enkel forfatter kunne skille disse inntektene ut fra sine øvrige inntekter, og hver enkel var villig til å dele disse opplysningene.

TABELL 3.1. OMSETNINGEN AV LITTERATUR I 2013.³

	MNOK	PROSENTANDEL
Salgsinntekter i det norske markedet	5 960	98,7 %
Eksportinntekter	76	1,3 %
– Salg av rettigheter, samproduksjon og royalties	29	
– Direkteeksport fra forlagene	47	
Totale inntekter i Norge	6 036	

Kilder: Bokhandlerforeningen, Den norske Forleggerforening, Biblioteksentralen, NORLA, forlagsagenter og frittstående agenter (gjennom NORLA), Virkes E-handelsbarometer 2013/2014.

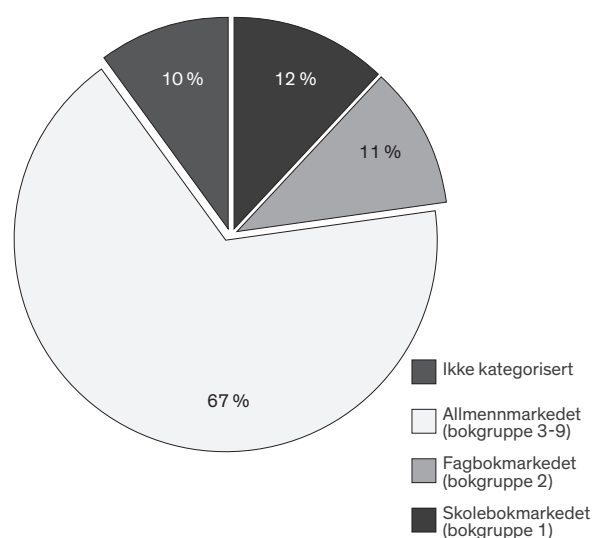
Omsetningen innen salg av rettigheter, samproduksjon og royalties er innhentet fra agenter i samarbeid med NORLA. I den grad det er forlagsagenter eller frittstående agenter som ikke har rapportert inn tall til statistikken, er deres omsetning estimert i samråd med NORLA. Omfanget av forlagenes direkteeksport er estimert ved bruk av forleggerforeningens bransjestatistikk, og er estimert opp til bruttoomsetning ved hjelp av en bruttofaktor.

De reelle eksportinntektene vil sannsynligvis være noe høyere enn det som fremgår av statistikken. Dette fordi eksportinntektene til enkeltstående forfattere som har utenlandske agenter, ikke inngår i tallmaterialet. Antallet forfattere med utenlandske agenter er ikke høyt, men det er sannsynlig at enkelte av disse har relativt store inntekter sammenlignet med andre forfattere.⁴

3.2 De tre bokmarkedene

Bokmarkedet deles ofte inn i tre markeder: skolebokmarkedet (bokgruppe 1), fagbokmarkedet (bokgruppe 2) og allmennbokmarkedet (bokgruppe 3–9). Våre analyser viser at skolebokmarkedet og fagbokmarkedet i 2013 utgjorde henholdsvis MNOK 704 og MNOK 670. Allmennbokmarkedet er det klart største markedet og utgjorde i 2013 MNOK 4 012.⁵

I tillegg til disse tre kategoriene kommer litteratur som i statistikken ikke er kategorisert i bokgruppesystemet. Denne kategorien inklude-

Figur 3.1. Fordeling av omsetningen. Skolebok-, fagbok- og allmennmarkedets andeler i 2013.

rer først og fremst fremmedspråklige bøker, som enten er importert direkte til norske forhandlere og videresolgt til norske konsumenter, eller som er importert direkte til norske konsumenter fra utenlandske nettbokhandlere. I tillegg inkluderes bøker som av en eller annen grunn ikke er kategorisert i bokgruppesystemet hos dataleverandørene. Omsetningen av bøker utenfor kategori utgjorde MNOK 621 i 2013.

3.2.1 Bokgruppefordeling

Omsetningen av litteratur i det norske markedet kan videre fordeles på bokgrupper.⁶ Bokgruppeinndelingen har tre nivåer, men i denne statistikken benyttes det øverste bokgruppenivået.

Ifølge våre analyser utgjorde bokgruppe 4, dvs. skjønnlitteratur, den største bokgruppen i 2013 med MNOK 1 509. Videre utgjorde bokgruppe 3, sakprosa, MNOK 1 158. De to minste bokgruppene sett i forhold til salgsinntektene er bokgruppe 6 og 7 (verk og kommisjonsbøker m.m.), som har et salg på henholdsvis MNOK 12 og 77.

Det som ikke er kategorisert i bokgruppesystemet, er først og fremst fremmedspråklige bøker, som enten er importert direkte til norske forhandlere og videresolgt til norske konsumenter, eller som er importert direkte til norske konsumenter fra utenlandske nettbokhandlere (privat direkteimport). Dette utgjorde i 2013 MNOK 621.

3 MNOK 5 960 for salgsinntekter + MNOK 47 for direkte eksport fra forlagene = MNOK 6 007, som er totalsummen presentert i de påfølgende tabellene.

4 Eksempler er Jo Nesbø, Karl Ove Knausgård, Anne Holt, Åsne Seierstad, Unni Lindell mfl.

5 Eksportinntekter knyttet til rettigheter, samproduksjon og royalties inngår ikke i denne fordelingen.

6 Vi benytter bokgruppeinndelingen som bransjen selv har utviklet.

TABELL 3.2. OMSETNINGEN AV LITTERATUR I 2013, FORDELT PÅ BOKGRUPPER.

	MNOK
Bokgruppe 1: Skolebøker	704
Bokgruppe 2: Fagbøker og lærebøker	670
Bokgruppe 3: Sakprosa	1 158
Bokgruppe 4: Skjønnlitteratur	1 509
Bokgruppe 5: Billigbøker	530
Bokgruppe 6: Verk	12
Bokgruppe 7: Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende	77
Bokgruppe 8: Lydbøker og elektroniske innholdsprodukter	312
Bokgruppe 9: Annen skjønnlitteratur	415
Ikke kategorisert i bokgruppesystemet	621
Totale inntekter i Norge	6 007

Kilder: Bokhandlerforeningen, Den norske Forleggerforening, Biblioteksentralen, Virkes E-handelsbarometer 2013/2014.

TABELL 3.3. OMSETNINGEN AV LITTERATUR I 2013, FORDELT PÅ SALGSKANALER.

	MNOK	PROSENTANDEL
Bokhandel	3 191	53 %
«Massemarkedet» (dagligvarehandlere, kiosker o.l.) ⁷	613	10 %
Bokklubber	586	10 %
Salg til bibliotek, andre offentlige instanser, inkludert innkjøpsordningen	576	10 %
Privat direkteimport	285	5 %
Direktesalg fra forlag til forbrukere, samt øvrige forhandlere	710	12 %
Direkteeksport fra forlag til utenlandske forbrukere	47	1 %
Totale inntekter i Norge	6 007	

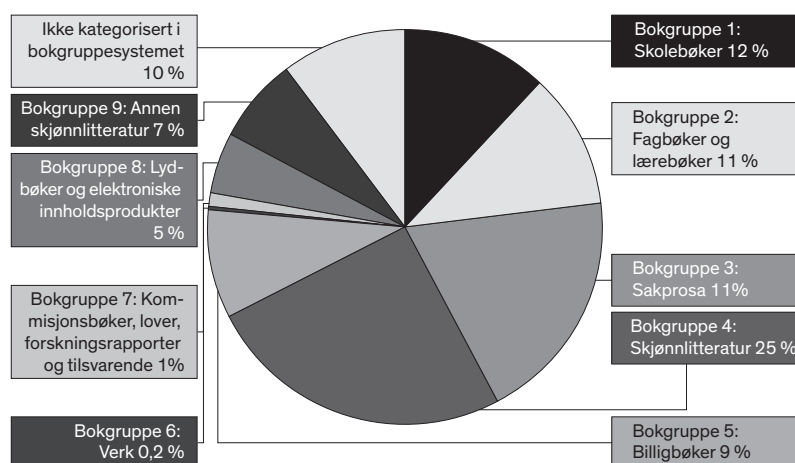
Kilder: Bokhandlerforeningen, Den norske Forleggerforening, Biblioteksentralen, Virkes E-handelsbarometer 2013/2014.

3.3 Salgskanaler

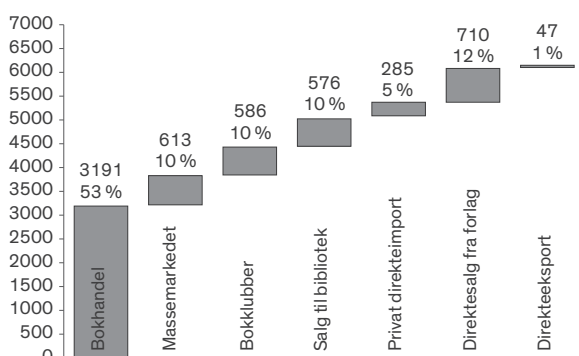
I litteraturbransjen distribueres bøkene gjennom fysiske og digitale salgskanaler som bokhandlere, bokklubber, «massemarkedet» (dagligvarehandlere, kiosker o.l.) og direkte fra forlagene. I tillegg distribueres det bøker til norske konsumenter direkte fra utenlandske nettbokhandlere. Det sistnevnte betegner vi som «privat direkteimport». Videre gjøres bøker tilgjengelig for norske brukere gjennom folkebibliotekene og gjennom andre offentlige instanser.

Statistikken viser at 53 prosent av omsetningen av bøker skjer gjennom bokhandlere; det utgjør MNOK 3 191. «Massemarkedet» står for 10 prosent av omsetningen (MNOK 613). Tilsvarende står bokklubbene og salget til bibliotek og andre offentlige instanser for 10 prosent. Den private direkteimporten utgjør 5 prosent av omsetningen i det norske markedet, mens direktesalg fra forlag utgjør 12 prosent. Tabell 3.3 viser omsetningen av bøker i det norske markedet, fordelt på ulike salgskanaler.

7 Omsetningen i «massemarkedet» inkluderer forlagene som er medlemmer i Forleggerforeningen i tillegg til et påslag for det øvrige markedet. Dette er et forsiktig estimat.

Figur 3.2. Omsetningen av litteratur i 2013, fordelt på bokgrupper.

Figur 3.3. Omsetning av litteratur, fordelt på salgskanaler.

Salgsinntektene innen «privat direkteimport» er estimert på bakgrunn av Virkes E-handelsbarometer, som er en representativ undersøkelse av nordmenns handling på Internett.⁸ Undersøkelsen viser at norske forbrukere betaler MNOK 285 for bøker kjøpt gjennom utenlandske nettbokhandlere.

Det har ikke lyktes oss å få statistikk fra Bladcentralen i forbindelse med oppdraget i år. Omsetningen i «massemarkedet» er derfor estimert på bakgrunn av tallene fra Forleggerforeningens bransjestatistikk.⁹ Dette gjelder også omsetningen i direktesalg fra forlag, samt øvrige forhandlere. Det er gjort et påslag for salg fra forlag utenfor Forleggerforeningen. Det kreves et større kartleggingsarbeid vedrørende direkte-salget fra forlag utenfor Forleggerforeningen for å få et sikrere estimat. Dette er noe vi vil arbeide videre med til neste års rapport.

TABELL 3.4. DE MEST SOLGTE BØKENE I 2013.¹⁰

1	Jo Nesbø – Politi
2	Jon Michelet – En sjøens helt: skogsmatrosen
3	Victoria Hislop – Tråden
4	Jon Michelet – En sjøens helt: skytteren
5	Jonas Jonasson – Hundreåringen som klatret ut gjennom vinduet og forsvant (billigbokutgave)
6	Cecilie Enger – Mors gaver
7	E.L. James – Fifty shades: Fri
8	E.L. James – Fifty shades: Bundet
9	Shilpi Somaya Gowda – Indias datter
10	E.L. James – Fifty shades: Fanget
11	Roy Jacobsen – De usynlige
12	Dan Brown – Inferno
13	Frode Øverli – Pondus: den 12. mann
14	Jonas Jonasson – Hundreåringen som klatret ut gjennom vinduet og forsvant
15	Vanessa Diffenbaugh – Blomstenes hemmelige språk
16	Jussi Adler-Olsen – Journal 64
17	Jussi Adler-Olsen – Kvinnen i buret
18	Jo Nesbø – Flaggermusmannen
19	Jo Nesbø – Gjenferd
20	Lars Kepler – Ildvitnet

3.4 Salg av fysiske og digitale bøker

Bøker distribueres både fysisk og i digitale formater.¹¹ Den samlede omsetningen av digitale bøker i Norge var i 2013 MNOK 227. Dette utgjør 4 prosent av den totale omsetningen av litteratur i Norge. Tabell 3.5 viser fordelingen av omsetningen av litteratur, fordelt på fysiske og digitale produkter. Omsetningen av digitale produkter er videre fordelt på ulike typer digitale produkter.

8 Undersøkelsen gjennomføres årlig, og vil således kunne benyttes i fremtidige statistikker. Undersøkelsens første rapporteringsår går fra juli 2013 til juni 2014, og det er dette tallet som er benyttet. Fra og med 2014 vil undersøkelsen imidlertid følge kalenderåret.

9 Forleggerforeningen har også bistått i omregningen fra netto- til bruttoomsetning.

10 Kilde: Bokhandlerforeningen.

11 Digitale bøker består av e-bøker, lydbøker for nedlasting, digitale tjenester som for eksempel salg av bok-apper og andre digitale tjenester, som for eksempel lisensbaserte digitale læremidler. Lydbøker på mp3-CD og lydbøker på digikort og andre minnekort (dvs. bokgruppe 8.6 og 8.7) regnes derimot som fysiske produkter fordi de distribueres i et fysisk format.

TABELL 3.5. OMSETNING AV LITTERATUR, FORDELT PÅ FYSISKE OG DIGITALE BØKER 2013.

TYPE SALG	MNOK	PROSENTANDEL
Fysiske bøker	5 780	96 %
Digitale bøker	227	4 %
– E-bøker	94	
– Lydbøker for nedlasting ¹²	8	
– Strømming av e-bøker og lydbøker	0	
– Digitale tjenester, salg av bok-apper, andre digitale tjenester	125	
Totale inntekter i norge	6 007	

Kilder: Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal, Aschehoug, Ebok.no, Lydbokforlaget, Biblioteksentralen, Norsk kulturråd, Bokhandlerforeningen, Den norske Forleggerforening, De norske Bokklubbene, Virkes E-handelsbarometer 2013/2014.

Strømming

Strømming av lydbøker og e-bøker var i 2013 et ikke-eksisterende marked. Bokavtalen av 2014 åpnet i større grad enn tidligere opp for strømmetjenester, og sommeren 2014 lanserte Storytel en strømmetjeneste for e-bøker og digitale lydbøker. I tillegg tilbyr ereadz.com strømmetjenester for digitale bøker under abonnementsordning.

Det fremgår av tabell 3.5 at den samlede omsetningen av *e-bøker* i Norge er estimert til MNOK 94. Dette inkluderer «privat direkteimport» av e-bøker og salg av e-bøker som distribueres utenom Bokbasens distribusjonskanal (DDS), og e-bøker som distribueres utenom DDS. Omfanget av «privat direkteimport» av e-bøker er estimert til å utgjøre MNOK 69,7, basert på Virkes E-handelsbarometer hvor forbrukere selv rapporterer hvilken type bøker de har kjøpt fra utenlandske nettbutikker.¹³

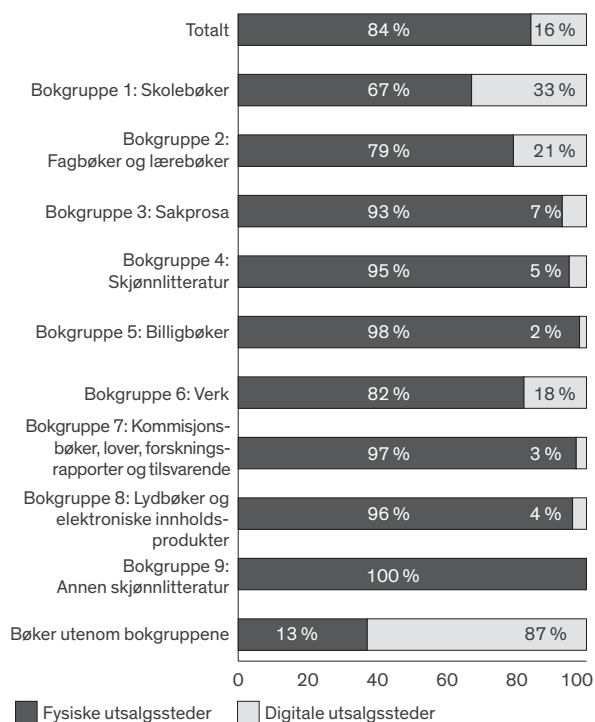
Digitale tjenester står for størstedelen av omsetningen innen digitale bøker. Dette inkluderer for eksempel lisensbaserte digitale lære-

midler og oppslagsverk. I 2013 utgjorde dette MNOK 125, noe som tilsvarer 55 prosent av omsetningen av digitale produkter. Tallet må videre ses på som et forsiktig estimat da det bare inkluderer statistikken fra de største forlagene.

3.4.1 Fysiske og digitale utsalgssteder

Det innsamlede datamaterialet gir grunnlag for å si noe om forholdet mellom fysiske og digitale utsalgssteder for deler av omsetningen i litteraturbransjen.¹⁴ Det fremgår av våre analyser at 84 prosent av den totale omsetningen i bokhandler, «massemarkedet» og privat direkteimport skjer i fysiske utsalgssteder.

Det er skolebokmarkedet (bokgruppe 1) og fagbokmarkedet (bokgruppe 2) som har den høyeste andelen salg gjennom digitale utsalgssteder. 33 prosent av omsetningen i skolebokmarkedet skjer gjennom digitale utvalg. Figur 3.4 viser fordelingen på fysiske og digitale utsalgssteder per bokgruppe.

Figur 3.4. Fysiske og digitale utsalgssteder, salg gjennom bokhandlere, «massemarkedet» og privat direkteimport.

12 I statistikken har vi ikke fått skilt ut bokgruppe 8.8 i tallene rapportert fra bokhandlerne. Salg av lydbøker for nedlasting gjennom bokhandlere inngår derfor i omsetningen av fysiske bøker. Dette vil utbedres i neste års rapport.

13 Estimert er gjort av TNS Gallup, som gjennomfører E-handelsbarometeret for Virke.

14 Inkluderer kun bokhandlere, «massemarkedet» og «privat direkteimport, ikke salg gjennom bokklubber, salg til bibliotek, direkteeksport eller direkte salg fra forlag til forbrukere og øvrige forhandlere.

Selvpublisering – stort engasjement, men lite marked

Selvpublisering er et tema som vekker et engasjement blant aktørene i litteraturbransjen. Selvpublisering refererer til forfattere som gjør sine bøker tilgjengelig for konsumentene, utenom forlagene, enten i trykte formater eller i digitale formater.

For statistiske formål blir spørsmålet hvordan selvpublisering skal defineres og avgrenses. En definisjon av selvpublisering kan være «bøker som er publisert uten å gjennomgå en redaksjonell prosess gjennom et eksisterende forlag». I så tilfelle er spørsmålet hva som skal regnes som en «redaksjonell prosess», og hva som anerkjennes som et «forlag». Mangfoldet av forlag er stort, og det er mange små forlag som publiserer svært få bøker, men som likevel regnes som forlag. Det er også sannsynlig at en rekke av de registrerte forlagene som kun publiserer én eller to bøker, er drevet av forfattere som har opprettet et forlag for å gi ut egne bøker. I sin ytterste konsekvens blir spørsmålet om definisjonen av selvpublisering en diskusjon om forlagenes *rolle* i produksjon og distribusjon av bøker.

Fremveksten av e-bøker og muligheten for digital distribusjon av bøker har bidratt til å senke terskelen for selvpublisering, og det er ofte selvpubliserte e-bøker det refereres til når selvpublisering er temaet. I internasjonal sammenheng blir det hevdet at omfanget av selvpublisering er et sterkt økende marked. I 2013 ble det solgt 18 millioner selvpubliserte bøker i Storbritannia, en økning på 79 prosent sammenlignet med 2012. Det er imidlertid vanskelig å få grep om hvilken definisjon av selvpublisering som er benyttet i denne statistikken. Det er sannsynlig at statistikken er bygget på antallet bøker solgt gjennom forhandlere som gjør tilgjengelig bøker på vegne av forfattere, eller benytter informasjon om boken registrert i forbindelse med ISBN-registreringen.

I norsk sammenheng er det etter hvert flere aktører som tilbyr distribusjon av bøker uten en redaksjonell prosess. E-bok.no, eporten.no, dinebok.no og eboknorden.com er eksempler på dette. Utfordringen for statistikken er likevel at det er vanskelig å si hvorvidt boken har gjennomgått en redaksjonell prosess eller ikke. Boken kan for ek-

sempel ha gjennomgått en redaksjonell prosess på et tidligere tidspunkt eller forfatteren kan ha kjøpt inn redaksjonelle tjenester for egen kostnad. Videre er flere av disse portalene tilknyttet eksisterende forlag, for eksempel er dinebok.no eid og driftet av digitalbok.no, som igjen er eid av Cappelen Damm. Det kan dermed sies at de selvpubliserte bøkene kun skiller seg fra andre bøker gjennom graden av involvering fra forlagets side, dvs. forlagets rolle som kvalitetssikrer.

I forbindelse med *Litteratur i tall* som har til hensikt å tallfeste den samlede omsetningen av litteratur i Norge i 2013, er salget av selvpubliserte bøker inntil videre så lavt at det ikke gir mening å synliggjøre dette som et eget tema i statistikken. Omsetningen av selvpubliserte bøker fanges imidlertid opp av statistikken i den grad selvpubliserte bøker selges gjennom ordinære salgskanaler og utvalgte nettbokhandlere.

Dataleverandører omsetning av litteratur

- Bokhandlerforeningen
- Den norske Forleggerforening
- Biblioteksentralen
- NORLA
- Forlagsagenter og frittstående agenter (gjennom NORLA)
- Bokbasen
- Cappelen Damm
- Gyldendal
- Aschehoug
- Ebok.no
- Lydbokforlaget
- De norske bokklubbene
- Norsk kulturråd
- Virkes E-handelsbarometer 20013/2014

Vederlagsinntekter

I dette kapitlet presenteres de opphavsrettslige inntektene som tilfaller litteraturbransjen i Norge. Opphavsrettslige inntekter består av vederlag som er samlet inn av rettighetsforvaltere og som fordeles til aktører i litteraturbransjen. Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt innledningsvis være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. Her vil vi nevne at vederlag for utlån i bibliotek ikke er inkludert i statistikken. For detaljer, se publisert metodenotat.

Vederlagene utbetales til forfattere i form av kollektive og individuelle vederlag. De *kollektive vederlagene* fordeles gjennom Kopinors medlemsorganisasjoner, og kommer den enkelte opphavsmann til gode gjennom stipender, kollektive formål, i tillegg til direkte utbetalinger til enkeltutgivere. De *individuelle vederlagene* som utbetales av Kopinor, utbetales direkte til den enkelte rettighetshaver. Dette gjelder vederlag for bruk ved eksamen, lydbøker for funksjonshemmede, direkte rettighetsklarering og bruk i utlandet.¹⁵

Vederlagsinntektene til litteraturbransjen i Norge utgjorde MNOK 127 i 2013. Av disse utgjør MNOK 123,8 kollektive vederlag, mens MNOK 4,6 utgjorde individuelle utbetalinger. Vederlag for bruk i utlandet utgjør MNOK 1,3, dvs. 1 prosent av vederlagsinntektene i litteraturbransjen.

TABELL 4.1. SAMLEDE VEDERLAGSINTEKTER I NORGE, 2013.

	MNOK	PROSENTANDEL
Kollektive vederlag	123,8	97 %
Individuelle vederlag	2,3	2 %
Ekspert	1,3	1 %
Totale vederlagsinntekter	127	

Kilder: Kopinor, Kopinor Penum AS

4.1 Individuelle vederlag

De individuelle vederlagene kan fordeles på de tre ulike avtalene Kopinor forvalter. Vederlagsinntektene til litteraturbransjen i forbindelse med Lydbokvederlag¹⁶ utgjorde MNOK 1,1 i 2013. Tilsvarende utgjorde inntektene knyttet til eksamensvederlag MNOK 1,1, mens inntektene knyttet til klareringsvederlag utgjorde MNOK 0,05.

TABELL 4.2. INDIVIDUELLE VEDERLAGSINTEKTER I NORGE, 2013.

INDIVIDUELLE VEDERLAG	MNOK	PROSENTANDEL
Lydbokvederlag	1,1	49 %
Eksamensvederlag	1,1	49 %
Klareringsvederlag	0,05	2 %
Totale vederlagsinntekter	2,3	

Kilder: Kopinor, Kopinor Penum AS

Dataleverandører vederlagsinntekter

- Kopinor
- Kopinor Penum As

¹⁵ <http://www.kopinor.no/rettighetshavere/individuell-vederlag>

¹⁶ Lydbokvederlag refererer her til Kopinors utbetaling av vederlag for produksjon av lydbøker til funksjonshemmede.

Fremføringsinntekter

Fremføring av litteratur er her definert som opplesninger eller andre oppdrag som forfattere tar på seg i kraft av sitt virke som forfatter. Med fremføringsinntekter refereres det til forfatteres utbetalte honorarer for ulike typer oppdrag. Fremføringsinntekter i litteraturstatistikken skiller seg dermed fra musikkstatistikken, hvor fremføringsinntekter er definert som billettinntekter ved gjennomføring av konserter og lignende.

Det er flere årsaker til at litteraturstatistikken benytter honorarer som mål på omsetning innen fremføring. Den mest åpenbare forklaringen er at arrangementer i litteraturbransjen svært ofte er gratis arrangementer, uten noen form for inngangspenger eller billettsalg. I tillegg er arrangementene ofte i regi av offentlige instanser som folkebibliotek og skoler. Dette medfører at eventuelle inntekter som tilfaller litteraturbransjen, er nettopp forfatterens honorarer.

Selv om kartleggingen har til hensikt å skape et så fullstendig bilde som mulig av inntektene, vil det som nevnt innledningsvis være noe som faller utenom vårt tallgrunnlag. Her vil vi nevne at utbetalte honorarer til forfattere på fylkesbetalte oppdrag utenom Norsk Forfattersentrum ikke er inkludert i statistikken. For detaljer, se publisert metodenotat.

De totale fremføringsinntektene i litteraturbransjen i 2013 utgjorde MNOK 23,7. Dette inkluderer alle honorarer som utbetales gjennom Norsk Forfattersentrum, og samtlige oppdrag som gjennomføres i forbindelse med Den kulturelle skolesekken (DKS). De samlede honorarene som utbetales i forbindelse med DKS, er et estimat basert på honorarene som utbetales for DKS gjennom Norsk Forfattersentrum.

Av de MNOK 23,7 utgjorde 11 prosent oppdrag til bibliotek, 8 prosent var oppdrag i tilknytning til festivaler, og 38 prosent var oppdrag gjennom Den kulturelle skolesekken. Øvrige oppdrag

gjennom Forfattersentrum sto for 43 prosent av omsetningen i 2013.

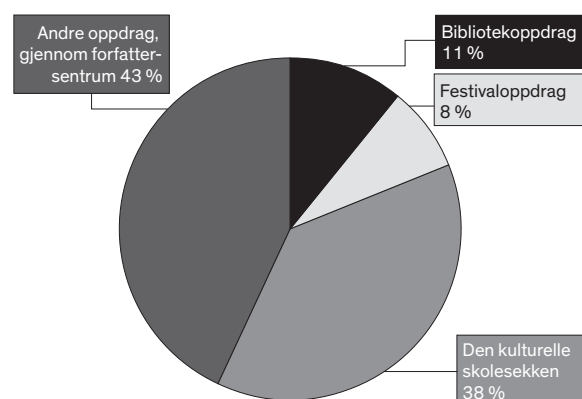
Tabell 5.1 viser fordelingen av de utbetalte honorarene til forfattere i Norge.

TABELL 5.1. UTBETALTE HONORARER TIL FORFATTERE I 2013.

	MNOK	PROSENTANDEL
Bibliotekoppdrag	2,6	11 %
Festivaloppdrag	2,0	8 %
Den kulturelle skolesekken (inkludert oppdrag utenom Norsk Forfattersentrum)	8,9	38 %
Andre oppdrag, gjennom Norsk Forfattersentrum	10,2	43 %
Totale inntekter i Norge	23,7	

Kilde: Norsk Forfattersentrum

Det er sannsynlig at den totale omsetningen innen fremføring av litteratur er noe høyere enn det som fremgår her. Dette fordi honorarer som faktureres utenom Norsk Forfattersentrum, honorarer i tilknytning til forfatteres private oppdrag og honorarer for oppdrag i utlandet ikke er inkludert.

Figur 5.1. Fordeling av fremføringsinntekter på ulike typer oppdrag.

Vi har vært i kontakt med en rekke bibliotek for å undersøke hvor mange forfatteroppdrag som gjennomføres, og hvor mange av disse som honoreres utenom Norsk Forfattersentrum. Bibliotekene som ble kontaktet, hadde publikumsbaser av varierende størrelse og geografisk plassering. Inntrykket er at små og mellomstore bibliotek har svært få forfatterbesøk, og at kun en liten andel av disse honoreres utenom Norsk Forfattersentrum. I de større kommuner er det mer aktivitet i bibliotekene, men det er stor variasjon i hvorvidt honoreringen skjer gjennom Norsk Forfattersentrum eller ikke. Konklusjonen er at det kreves et større kartleggingsarbeid for å anslå omsetningen av forfatteroppdrag som honoreres utenom Norsk Forfattersentrum, med en robust metode som ikke vil medføre store, tilfeldige variasjoner fra år til år. Dette er noe vi vil undersøke videre til neste års rapport.

Omfanget av forfatteroppdrag i utlandet anslås å være lite, selv om det er sannsynlig at det er enkelte forfattere som kan ha fremføringsoppdrag utenfor Norge. Dette vil typisk være de forfatterne som har utenlandske agenter, jfr. kapittel 3 vedrørende eksport. Vi vet per i dag ikke hvorvidt fremføringsoppdragene disse har i utlandet, genererer inntekter eller ikke, og vi har ikke noen statistiske kilder som gir grunnlag for å estimere dette.

Dataleverandører fremføringsinntekter

- Norsk Forfattersentrum

English summary

Rambøll has been commissioned by Arts Council Norway to estimate the total turnover of the Norwegian publishing industry in 2013. This coincides with a similar estimate for the Norwegian music industry in 2012 and 2013.

The total turnover of the publishing industry has been estimated by collecting turnover statistics within three categories: copyright revenues, sales revenues and performance revenues. Each type of income also has the potential to generate export revenues.

The purpose of the project is to describe the revenues of a complex and vigorous cultural industry. The report does not contain a qualitative assessment of the publishing industry, nor do we view it from a socio-economic perspective. The analysis is based on interviews and data from the industry's many stakeholders, and further dialogue with professionals in the publishing industry.

Our analysis shows that the Norwegian publishing industry had a total turnover of MNOK 6 187 in 2013. The total turnover includes revenues from the sales of books, performances, compensation and copyright income and export earnings. Of the total revenues, the sale of books accounted for the largest share by far (97,6 per cent). The total turnover of books sales was MNOK 6 036 in 2013.

The table below provides an overview of the total turnover of the Norwegian publishing industry in 2013, as we measure it. The table also shows the distribution of the total turnover for copyright revenues, sales revenues and performance revenues, and includes export earnings.

TABLE 6.1. OVERVIEW OF THE PUBLISHING INDUSTRY'S TOTAL TURNOVER IN 2013.

	MNOK	PERCENTAGE
Sales	6 036	97,6 %
Copyright	127	2,0 %
Performance	24	0,4 %
Total	6 187	100 %

Compared with the sales figures from the Norwegian market, the publishing industry's export figures are considerably smaller. In 2013 export revenues amounted to 1,8 per cent of the total turnover of the industry.

Technological development means that literary works are increasingly available in digital formats. In 2013, the total turnover from digital books was MNOK 227, which corresponds to 4 per cent of the total revenues from the sale of books.

Our analysis shows that 53 per cent of the sales of books take place through bookstores. The "mass market" constitutes 10 per cent. This is also the case for book clubs sales and sales to libraries and other public bodies. Private imports accounted for over 5 per cent of the total revenues, while sales directly from publishers to consumers accounted for 12 per cent.

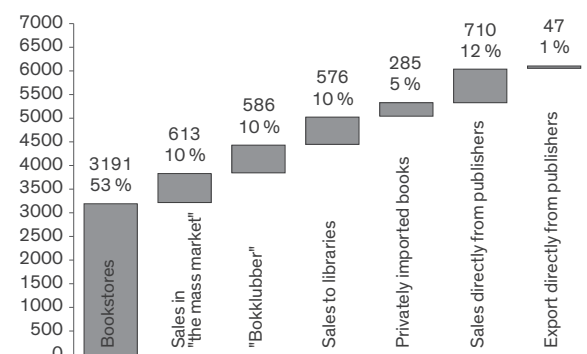

Figure 6.1. Overview of the publishing industry's total turnover in 2013. Distribution channels. MNOK and shares.

Litteratur

Andreassen, Trond (2012). *Bok-Norge: en litteratur-sosiologisk oversikt*.

Universitetsforlaget

Den norske forleggerforening (2014). Bransjestatistikk 2013

Den norske forleggerforening og Bokhandlerforeningen (2014). Leserundersøkelsen
2014: Lesing, kjøp & handelskanaler

Kopinor (2014). Årsberetning 2013

Norsk forfattersentrum (2014). Årsmelding 2013

PostNord (2014). E-handel i Norden 2014

Virke (2014). Årsrapport 2013/2014: Virkes E-handelsbarometer

